

Kształcenie archiwistów w Małopolsce

Training of archivists in Lesser Poland region

Słowa kluczowe: kształcenie archiwistów, szkolnictwo zawodowe, egzaminy potwierdzające kwalifikacje w zawodzie, szkoły policealne, kwalifikacyjne kursy zawodowe.

Key words: archivists training, vocational education, exams certifying vocational qualifications, post-secondary schools, qualifying vocational courses.

Abstract. The article presents the contemporary model of the archivist training in Poland within the framework of vocational education system. In accordance with the provisions of law, the technician profession can be attained in a two-year post-secondary school and after finishing qualifying professional courses. Core subjects implemented within the framework of theoretical and empirical vocational education which are the basis of the training were presented. The system of exams confirming the qualifications in archivist profession and the aims of vocational training in the context of dynamically changing needs of the labour and employers market are depicted. The factors determining the graduate's choice of post-secondary school and their choice of archives technician specialization were explained on the basis of own research conducted in post-secondary schools in Lesser Poland region.

W kształceniu archiwistów w Polsce najdłuższą tradycję ma edukacja akademicka. Taka forma kształcenia jest powszechnie uznawana za najwłaściwsze rozwiązanie, gdyż, jako jedyna, daje przygotowanie zarówno do pracy zawodowej, jak i naukowej. Aktualnie uniwersyteckie kształcenie archiwistów odbywa się najczęściej w dwóch formach: odrębnego kierunku studiów, jakim jest archiwistyka i zarządzanie dokumentacją, oraz w formie specjalności archiwistyka i zarządzanie dokumentacją realizowanej w ramach studiów historycznych. Dyskusja nad profilem przygotowania zawodowego archiwistów toczy się od wielu lat zarówno w środowiskach akademickich, jak i w kręgach związanych z organizacją i funkcjonowaniem krajowych służb archiwalnych. Tematem szczególnie żywych dyskusji są problemy

i perspektywy akademickiego kształcenia archiwistów w kontekście dynamicznie zmieniającego się świata¹.

Kształcenie archiwistów w polskim systemie edukacji realizowane jest również w ramach szkolnictwa zawodowego². Obowiązujące Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej (dalej: MEN) z dnia 13 marca 2017 r. w sprawie klasyfikacji szkolnictwa zawodowego zawodów i specjalności na potrzeby rynku pracy³ określa, że zawód technika archiwisty (symbol cyfrowy zawodu: 441403) można zdobyć w dwuletniej szkole policealnej oraz na kwalifikacyjnych kursach zawodowych w zakresie poszczególnych kwalifikacji wyodrębnionych w tym zawodzie.

W 2012 r. rozpoczęto wprowadzanie zmian w obszarze edukacji zawodowej, których celem było przede wszystkim unowocześnienie kształcenia zawodowego, podniesienie jego jakości oraz dostosowanie go do potrzeb rynku pracy i oczekiwań pracodawców. Realizacja wyżej wymienionych założeń pociągała za sobą konieczność zmodyfikowania klasyfikacji zawodów szkolnictwa zawodowego i wyodrębnienie w ramach zawodów kwalifikacji⁴ oraz wdrożenie zmodernizowanej podstawy programowej kształcenia w zawodach.

Na poziomie szkolnictwa wyższego w Małopolsce kształcenie w zakresie archiwistyki umożliwiają trzy krakowskie uniwersytety: Uniwersytet Jagielloński, Uniwersytet Pedagogiczny im. KEN oraz Uniwersytet Papieski Jana Pawła II. W województwie małopolskim rozwija się także kształcenie zawodowe archiwistów realizowane w szkołach policealnych⁵.

Przedstawione w artykule wnioski zostały opracowane na podstawie badań przeprowadzonych w trzech szkołach policealnych kształcących w systemie zaocznym, są to: Policealna Szkoła Centrum Nauki i Biznesu „Żak” z siedzibą w Krakowie, ATUT Lider Kształcenia Policealna Szkoła Zawodowa w Krakowie oraz w NOVA Policeal-

---

¹ Problematyce edukacji archiwalnej został poświęcony 105 tom „Archeionu” wydany w 2003 r. Z literatury dotyczącej kształcenia archiwistów zob. np.: Robótka H., *Światowe tendencje w kształceniu archiwistów*, „Archiwista Polski”, r. 6, 2001, nr 3–4, s. 25–43; *Archiwistyka na studiach historycznych*, red. Roman W.K., Toruń 2003; Lewandowska M., *Z problematyki kształcenia archiwistów w Polsce w latach 1945–1985*, [w:] „Archeion”, t. 82, 1987, s. 43–61; *Archiwistyka cyfrowa i nauki pomocnicze historii w edukacji archiwalnej. Problemy dydaktyki archiwistyki*, red. Kulecka A., Warszawa 2016; Tomeczak A., *Kształcenie archiwistów w Polsce i innych krajach europejskich*, „Archeion”, t. 66, 1978, s. 32–35.

² Kształcenie zawodowe w Polsce jest realizowane w szkołach ponadpodstawowych: branżowej szkole I stopnia, technikum, szkole policealnej, a docelowo także w branżowej szkole II stopnia. Jest ono także realizowane na kwalifikacyjnych kursach zawodowych oraz na kursach umiejętności zawodowych. Rozporządzenia MEN z dnia 31 marca 2017 r., w sprawie podstawy programowej kształcenia w zawodach (Dz. U. 2017 r., poz. 860).

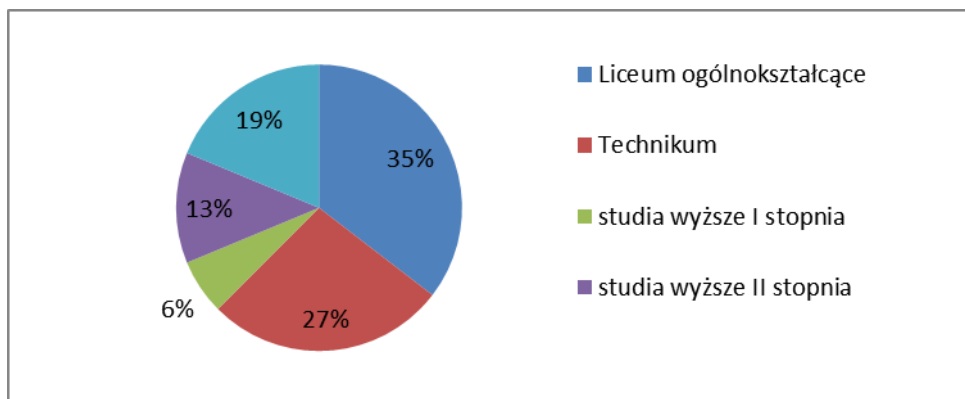
³ (Dz. U. 2017 r., poz. 622).

⁴ W zawodzie technik archiwista wyodrębniono dwie kwalifikacje: AU.63 *Organizacja i prowadzenie archiwum* oraz AU.64 *Opracowanie materiałów archiwalnych*.

⁵ Trudno jest oszacować dokładną liczbę szkół policealnych, które oferują kształcenie w zawodzie technik archiwista, w związku ze stale zmieniającą się sytuacją. Przykładowo, na dzień 14 lipca 2017 r., Rejestr Szkół i Placówek Oświatowych na stronie Kuratorium Oświaty w Krakowie podaje liczbę 17 szkół policealnych. <https://kuratorium.krakow.pl/> [dostęp: 10.11.2017].

na Szkoła Zawodowa dla Dorosłych w Tarnowie⁶. Dodajmy, iż w szkołach tych edukacja jest bezpłatna, posiadanie świadectwa dojrzałości nie jest warunkiem koniecznym w procesie rekrutacji. Badania przeprowadzono wśród słuchaczy wszystkich semestrów. Łączna liczba respondentów wyniosła 48 osób. Do badań wykorzystano kwestionariusz ankiety składający się z pytań otwartych i zamkniętych (w wybranych pytaniach respondenci mogli wybierać więcej niż jedną odpowiedź). Pytania otwarte dotyczyły miejsca, w którym słuchacze odbyli lub mają zamiar odbyć praktyki zawodowe oraz wykształcenia (w przypadku absolwentów szkół wyższych pytanie o ukończoną uczelnię oraz kierunek studiów).

Przeprowadzone badania ankietowe miały między innymi wykazać poziom wykształcenia słuchaczy. I tak na przykładzie trzech wymienionych wyżej ośrodków kształcenia policealnego archiwistów można stwierdzić, iż największą grupę stanowią słuchacze posiadający świadectwo maturalne, czyli absolwenci liceów ogólnokształcących (35%) i techników (27%). Wyniki ankiet wyłoniły również grupę słuchaczy, którzy są absolwentami studiów uniwersyteckich II stopnia (13%), zarówno polskich jak i zagranicznych uczelni. Wśród słuchaczy znajduje się także niewielki odsetek osób, które ukończyły studia wyższe I stopnia oraz będące w trakcie studiów wyższych (6%). Natomiast 19% respondentów wykazało, iż ukończyły szkołę średnią, lecz nie posiadają świadectwa maturalnego. Przekrój wykształcenia respondentów obrazuje diagram 1:

Diagram 1. Poziom wykształcenia słuchaczy ankietowanych szkół policealnych na kierunku technik archiwista

Jak widać na powyższym diagramie, poziom wykształcenia wśród słuchaczy jest bardzo zróżnicowany, lecz wyniki badań ankietowych wyraźnie wskazują na przewa-

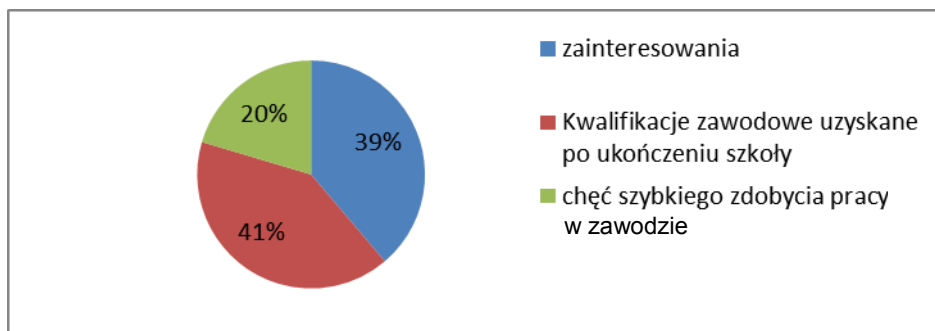
⁶ Zgodnie z danymi uzyskanymi od Wydziału Edukacji Urzędu Miasta Krakowa oraz na podstawie własnych informacji uzyskanych w wyniku przeprowadzonych wywiadów w małopolskich szkołach policealnych, kształcenie w zawodzie technik archiwista w semestrze zimowym 2017/2018 jest realizowane w wymienionych trzech szkołach.

gę słuchaczy z co najmniej pełnym wykształceniem średnim (81%) nad słuchaczami, którzy nie legitymują się świadectwem maturalnym (19%)⁷.

W dalszej kolejności przedmiotem badań ankietowych był przedział wiekowy słuchaczy badanych ośrodków kształcenia archiwistów. Otóż najliczniejszą grupą okazali się słuchacze w przedziale wiekowym 19–25 lat (69%). Na drugim miejscu pod względem liczebności znaleźli się respondenci w przedziale wiekowym 26–35 lat (13%). Niemal równomiernie rozkłada się liczba słuchaczy w przedziałach wiekowych 36–40 lat (8%) oraz 41–50 lat (6%). Najmniej liczną grupę stanowią słuchacze, którzy ukończyli 51 lat (5%).

Najwięcej badanych wskazało, że do wyboru szkoły policealnej skłoniły ich czas kształcenia, dostępność (29%) oraz forma kształcenia (29%). Koszty kształcenia wskazało 18% respondentów. Mniej badanych wskazało ofertę edukacją szkoły (16%), natomiast najmniejsza liczba ankietowanych wskazała jako motyw warunki przyjęć do szkoły (4%) oraz pozycję wybranej szkoły na rynku usług edukacyjnych (4%)⁸.

Następnie ankietowani mieli za zadanie wypowiedzieć się na temat tego, jakimi motywami kierowali się, podejmując naukę na kierunku technik archiwista w szkole policealnej. Wyniki badań przedstawia poniższy diagram:

Diagram 2. Motywacje respondentów do podjęcia kształcenia na kierunku technik archiwista

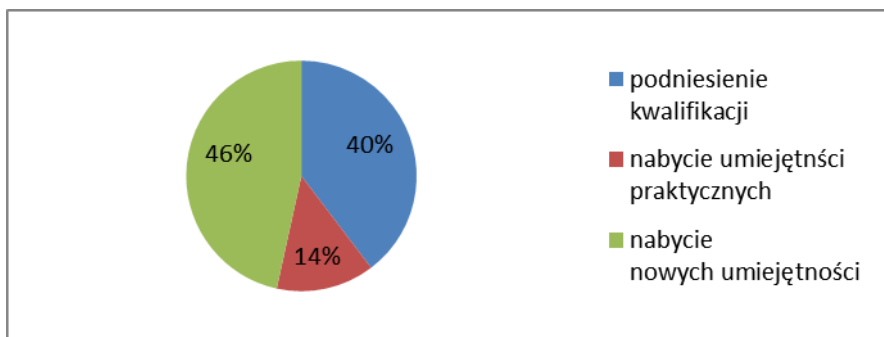
Jak wynika z diagramu 2, istotnym czynnikiem, który zdecydował o wyborze omawianego kierunku kształcenia, są kwalifikacje zawodowe uzyskane po ukończeniu szkoły (41%). Natomiast w dalszej kolejności znalazły się zainteresowania ankietowanych związane z archiwistyką (39%) oraz chęć szybkiego zdobycia pracy w zawodzie archiwisty (20%)⁹.

⁷ Wyniki badań zaprezentowanych w diagramie 1 stoją w opozycji do badań przeprowadzonych przez I. Gass w 2012 r. Zdaniem autorki specyfika szkół policealnych wpływa na wybór kształcenia w tego typu placówkach w dużej mierze przez osoby nieposiadające świadectwa maturalnego, mające problemy z uczeniem się oraz z zaburzeniami rozwoju. Gass I, *Kształcenie archiwistów w Polsce na poziomie średnim*, [w:] „Archeion”, t. 114, 2013, s. 117, p. 6.

⁸ Ankietowani mogli wybrać więcej niż jedną odpowiedź.

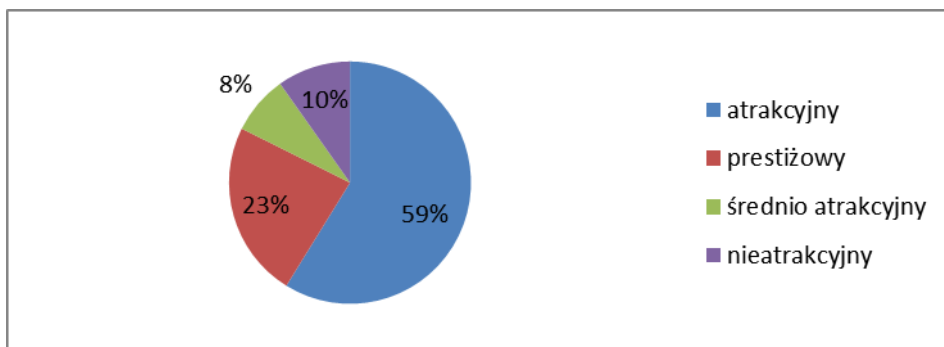
⁹ Ankietowani mogli wybrać więcej niż jedną odpowiedź.

Jako cel podjęcia kształcenia respondenci deklarowali przede wszystkim chęć nabycia nowych umiejętności (46%). Niewiele mniejsza liczba badanych wskazała, że celem jest podniesienie kwalifikacji (40%). Najmniej liczną grupę reprezentowali słuchacze, którzy chcą w trakcie kształcenia nabyć umiejętności praktyczne z zakresu archiwistyki (14%). Omówione wyniki badań prezentuje diagram 3:

Diagram 3. Cel podjęcia kształcenia policealnego w zawodzie technika archiwisty

Badania przeprowadzone na potrzeby niniejszego artykułu obejmują również odpowiedzi ankietowanych na pytanie, jak postrzegany jest przez nich zawód archiwisty. Otóż analiza odpowiedzi wykazała, iż 59% ankietowanych uważa ten zawód za atrakcyjny, a 23% za prestiżowy. Natomiast zdaniem 10% respondentów zawód archiwisty jest nieatrakcyjny, a 8% uważa go za średnio atrakcyjny¹⁰. Omówione powyżej wyniki ankiety prezentuje diagram 4:

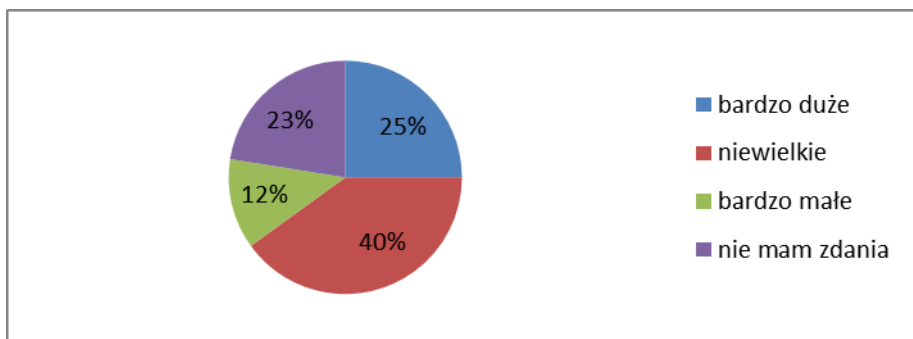
Diagram 4. Jak ankietowani postrzegają zawód archiwisty

Ankietowani słuchacze wypowiedzieli się także na temat tego, gdzie po zakończeniu nauki chcieliby podjąć pracę. Najwięcej respondentów (43%) wskazało archi-

¹⁰ Por.: Gass I., *Kształcenie archiwistów...*, s.116.

wum zakładowe. Porównywalny procent badanych zadeklarował chęć podjęcia pracy w kancelarii urzędu (32%) i w archiwum państwowym (25%).

Mniej optymistycznie przedstawiają się wyniki ankiety, w której respondenci wypowiedzieli się na temat tego, jak oceniają szanse znalezienia zatrudnienia w zawodzie archiwisty. Wyniki ankiety przedstawia poniższy diagram:

Diagram 5. Jak oceniasz szanse na zatrudnienie jako archiwista

Jak widać na diagramie, wśród udzielonych odpowiedzi przeważają te, które wskazują na fakt, iż słuchacze są świadomi czekających ich trudności w znalezieniu pracy w zawodzie archiwisty po ukończeniu nauki. Otóż 40% ankietowanych oceniło szanse zatrudnienia w zawodzie jako niewielkie, a 12% jako bardzo małe. Jedynie 25% respondentów uznało, iż ukończenie tego kierunku kształcenia daje duże możliwości na znalezienie pracy w zawodzie. Można przypuszczać, iż na świadomość niewielkich szans znalezienia pracy w omawianym zawodzie ma wpływ sytuacja na rynku pracy, a mianowicie na ile rynek pracy jest otwarty dla absolwentów szkół policealnych. W ocenianiu szans na zatrudnienie pomocne mogą się okazać wyniki badań *Barometr zawodów*, które przewidują zapotrzebowanie na pracowników na kolejny rok. Przykładowo według prognozy na 2017 r. grupa zawodów archiwisty i muzealnicy, do których należy zawód technik archiwista, w województwie małopolskim, podobnie jak w całym kraju, znalazł się w grupie zawodów zrównoważonych, czyli takiej, w której liczba ofert pracy jest zbliżona do liczby osób zdolnych do podjęcia zatrudnienia¹¹.

Edukacja archiwistów w oparciu o zawodowy model kształcenia obejmuje kształcenie wspólne dla wszystkich zawodów, kształcenie zawodowe teoretyczne oraz zawodowe praktyczne. Dokumentami programowymi dla realizacji kształcenia w zawodzie technik archiwista są: podstawa programowa oraz program nauczania¹².

¹¹ *Barometr zawodów 2017. Raport podsumowujący badanie w Polsce*, Kraków 2016, s. 15, 28, <https://barometr.zawodow.pl> [dostęp: 11.11.2017]; *Barometr zawodów 2017. Raport podsumowujący badanie w województwie małopolskim*, Kraków 2016, s. 33–54, wup.krakow.pl/o-wup/Raport_województwo_małopolskie_web.pdf [dostęp: 11.11.2017].

¹² Przykładowy program nauczania dla zawodu w układzie przedmiotowym i modułowym został opracowany w 2012 r. na podstawie rozporządzenia MEN z dnia 7 lutego 2012 r. w sprawie podstawy

W trakcie zajęć realizowanych w ramach kształcenia zawodowego teoretycznego słuchacze zdobywają wiedzę i umiejętności niezbędne do wykonywania zawodu w toku realizacji następujących przedmiotów: *podstawy archiwistyki, metody pracy w archiwum zakładowym, prawo archiwalne, język obcy w archiwistyce*. W ramach kształcenia zawodowego praktycznego słuchacze nabywają praktyczne umiejętności w toku realizacji przedmiotu *prowadzenie archiwum i opracowanie materiałów archiwalnych*.

Absolwent szkoły kształcącej w tym zawodzie powinien być przygotowany do wykonywania następujących zadań zawodowych:

- 1) gromadzenie, przechowywanie i udostępnianie zasobu archiwalnego;
- 2) ewidencjonowanie dokumentacji aktowej;
- 3) opracowywanie i zabezpieczanie materiałów archiwalnych¹³.

Do wykonywania wyżej wymienionych zadań niezbędne jest osiągnięcie efektów kształcenia określonych w podstawie programowej kształcenia w zawodzie technik archiwista. Obejmują one trzy obszary: wiedzę, umiejętności i kompetencje personalne i społeczne. Efekty te zostały podzielone na trzy grupy. Należą do nich:

- 1) efekty kształcenia wspólne dla wszystkich zawodów (bezpieczeństwo i higiena pracy, podejmowanie i prowadzenie działalności gospodarczej, język obcy ukierunkowany zawodowo, kompetencje personalne i społeczne, organizacja pracy małych zespołów);
- 2) efekty kształcenia wspólne dla zawodów w ramach obszaru administracyjno-usługowego, stanowiące podbudowę do kształcenia w zawodzie;
- 3) efekty kształcenia właściwe dla kwalifikacji wyodrębnionych w zawodzie technik archiwista: *Organizacja i prowadzenie archiwum* (AU.63) oraz *Opracowywanie materiałów archiwalnych* (AU.64)¹⁴.

Kwalifikacja AU.63 *Organizacja i prowadzenie archiwum* obejmuje: organizację archiwum, prowadzenie archiwum, brakowanie dokumentacji niearchiwalnej oraz przekazywanie materiałów archiwalnych do archiwum państwowego, a także postępowanie w przypadku uszkodzenia, zagubienia i kradzieży dokumentacji archiwalnej lub likwidacji jednostki organizacyjnej. Zgodnie z Rozporządzeniem w sprawie podstawy programowej minimalna liczba godzin kształcenia zawodowego dla kwalifikacji AU. 63 wynosi 650 godzin.

Natomiast kwalifikacja AU.64 *Opracowanie materiałów archiwalnych* obejmuje: opracowywanie dokumentacji aktowej, technicznej i geodezyjno-kartograficznej, opracowywanie dokumentacji audiowizualnej oraz gromadzenie dokumentacji na

---

programowej kształcenia w zawodach (Dz. U. 2012 r., poz. 184). Zob.: Grass I., Jasiński M., Krajewska H., *Program nauczania dla zawodu technik archiwista 441403 o strukturze przedmiotowej. Typ szkoły: policealna. Rodzaj programu liniowy*, Warszawa 2012. W 2017 r. podstawa programowa dla zawodu technik archiwista została częściowo zmodyfikowana w zakresie efektów wspólnych dla wszystkich zawodów.

¹³ Załącznik do rozporządzenia MEN z dnia 31 marca 2017 r. w sprawie podstawy programowej kształcenia w zawodach (Dz. U. 2017 r., poz. 860), s. 410.

¹⁴ Ibidem.

nośnikach elektronicznych. Minimalna liczba godzin kształcenia zawodowego dla kwalifikacji AU. 64 wynosi 450 godzin.

Praktyczna nauka zawodu w szkołach policealnych jest organizowana przez szkołę w formie zajęć praktycznych i praktyk zawodowych¹⁵. Kształcenie praktyczne może odbywać się w odpowiednio wyposażonej szkolnej pracowni archiwalnej, a także w różnego typu archiwach i innych podmiotach stanowiących potencjalne miejsce zatrudnienia absolwentów szkół kształcących w zawodzie technik archiwista. Dla zapewnienia właściwej organizacji procesu kształcenia w zawodzie, zwłaszcza kształcenia praktycznego oraz realizacji programu nauczania, szkoła powinna posiadać pracownię archiwalną wyposażoną m.in. w: *pakiet programów biurowych, pakiet programów do sporządzania dokumentacji archiwalnej i zarządzania nią, kopie dokumentów sporządzonych na różnych nośnikach informacji, wzory archiwalnych pomocy ewidencyjno-informacyjnych: inwentarze, przewodniki, informatory, katalogi, indeksy, karty inwentarzowe, druki i formularze, regały archiwalne typu kompakt, stół do opracowywania dokumentacji wielkoformatowej, stół z przezroczystym podświetlanym blatem do dokumentacji kartograficznej, sprzęt do odtwarzania dokumentacji audio-wizualnej, przyrządy do pomiaru temperatury i wilgotności powietrza, wózek transportowy, materiały pomocnicze (pudła, teczki tekturowe, obwoluty), informatory archiwalne, zestaw przepisów prawa dotyczących zasobów archiwalnych, funkcjonowania archiwów, zasad postępowania z dokumentacją w wersji drukowanej lub elektronicznej, publikacje z zakresu archiwistyki*¹⁶.

W czasie 2-letniej edukacji słuchacze szkół policealnych mają obowiązek odbyć praktyki zawodowe w łącznym wymiarze 160 godzin (4 tygodnie)¹⁷. Pełnią one ważną rolę w realizacji procesu dydaktycznego, bowiem pozwalają na poznanie rzeczywistej organizacji pracy, a jednocześnie są najlepszym weryfikatorem wiedzy teoretycznej. Zadania realizowane przez uczniów w trakcie praktyki zawodowej powinny być skorelowane z treściami programowymi nauczania realizowanymi w szkole¹⁸. Dodajmy, iż z punktu widzenia obecnego rynku pracy praktyka zawodowa jest nieodzownym warunkiem dobrego przygotowania zawodowego.

Wyniki badań pokazują, że słuchacze szkół przywiązują dużą wagę do wyboru właściwego miejsca realizacji praktyk, kierując się w tym względzie chęcią zdobycia przygotowania zawodowego oraz własnymi zainteresowaniami. Przeważająca większość ankietowanych zrealizowała praktyki w archiwach zakładowych urzędów (73%), nieliczni odbyli praktyki zawodowe w kancelarii prawnej (13%), archiwach kościelnych (7%) oraz bibliotekach (7%).

W obecnym systemie szkolnictwa zawodowego ukończenie danego typu szkoły policealnej nie jest równoznaczne z potwierdzeniem kwalifikacji zawodowych. Można

¹⁵ §3, pkt. 1, §4, pkt. 1, rozporządzenia MEN z dnia 15 grudnia 2010 r. w sprawie praktycznej nauki zawodu (Dz. U. 2010 r., nr 244, poz. 1626 z późn. zm.).

¹⁶ Załącznik do rozporządzenia MEN z dnia 31 marca 2017 r. w sprawie podstawy programowej kształcenia w zawodach (Dz. U. 2017 r., poz. 860), s. 409–411.

¹⁷ Ibidem, s. 411.

¹⁸ Program nauczania dla praktyk zawodowych zob.: Grass I., Jasiński M., Krajewska H., *Program nauczania...*, s. 36–39.

je uzyskać dopiero po zdaniu odpowiedniego egzaminu potwierdzającego kwalifikacje w zawodzie. Rozdzielenie procesu nauczania od procesu weryfikowania wiedzy oraz umiejętności zdobytych w trakcie nauki ma przede wszystkim zapewnić lepszą jakość kształcenia. Zgodnie z obowiązującymi przepisami istnieje możliwość odrębnego potwierdzania przez słuchacza/ucznia każdej kwalifikacji wyodrębnionej w zawodzie, a nie, jak dotychczas, z całego zawodu.

Egzamin potwierdzający kwalifikacje w zawodzie, zwany egzaminem zawodowym, jest egzaminem zewnętrznym, przeprowadzanym w oparciu o podstawę programową kształcenia w zawodach. Egzamin ten ma za zadanie nie tylko sprawdzać wiedzę i umiejętności, ale jest także elementem kontroli jakości kształcenia¹⁹. Składa się on z dwóch części: pisemnej i praktycznej. Swoim zakresem obejmuje jedną kwalifikację wyodrębnioną w zawodzie. Każdą kwalifikację potwierdza się odrębnym egzaminem, przeprowadzanym w trakcie trwania nauki w szkole. Tak więc słuchacz szkoły policealnej, który chce uzyskać dyplom potwierdzający kwalifikacje zawodowe w zakresie zawodu technik archiwista, oprócz ukończenia szkoły policealnej musi zdać łącznie dwa dwuczęściowe egzaminy, które potwierdzają każdą kwalifikację wyodrębnioną w zawodzie. Część pisemna jest przeprowadzana w formie testu, który może być przeprowadzany tradycyjnie, tj. z wykorzystaniem papierowych arkuszy egzaminacyjnych lub w wersji elektronicznej na stanowisku komputerowym, z wykorzystaniem elektronicznego systemu przeprowadzania egzaminu zawodowego. W czasie 60 minut zdający odpowiada na 40 pytań zamkniętych, wybierając jedną prawidłową odpowiedź spośród czterech podanych wariantów. Część praktyczna, trwająca nie dłużej niż 240 minut, polega na wykonaniu zadania praktycznego zawartego w arkuszu egzaminacyjnym, sprawdzającego umiejętności z zakresu poszczególnych kwalifikacji. Zdający ma zaliczony egzamin zawodowy, jeżeli uzyskał co najmniej 50% punktów z części pisemnej oraz 75% punktów z części praktycznej. Słuchacz, który zdał egzamin potwierdzający jedną kwalifikację w zawodzie, otrzymuje świadectwo potwierdzające tę kwalifikację, wydane przez Okręgowe Komisje Egzaminacyjne (dalej: OKE). Natomiast słuchacz, który zdał egzaminy z zakresu wszystkich kwalifikacji wyodrębnionych w zawodzie oraz posiada poziom wykształcenia wymagany dla danego zawodu (w przypadku zawodów na poziomie technika jest to wykształcenie średnie), otrzymuje dyplom potwierdzający kwalifikacje zawodowe, wydany przez OKE. Na wniosek absolwenta dyplomu dołącza się Suplement do Dyplomu Potwierdzającego Kwalifikacje Zawodowe w języku angielskim (Europass).

Do egzaminu zawodowego oprócz słuchaczy szkół policealnych mogą przystąpić osoby, które ukończyły kwalifikacyjny kurs zawodowy. Program nauczania kwalifikacyjnego kursu zawodowego ma uwzględniać podstawę programową kształcenia w zawodzie technik archiwista w zakresie tej kwalifikacji, której dotyczy dany kurs.

¹⁹ Celem przeprowadzania egzaminów zewnętrznych jest sprawdzenie wiedzy uczniów w sposób sprawiedliwy i obiektywny. B. Niemierko zwrócił uwagę na złudność przekonania, iż egzaminy zewnętrzne, które autor zaliczył do egzaminów określonych przez niego mianem „doniosłych” (*high-stakes examination*), zapewniają obiektywną ocenę pracy nauczycieli i szkół. Niemierko B., *Chłodne oblicze egzaminu zewnętrznego*, [w:] *Diagnostyka edukacyjna. Teoria i praktyka. Wybór tekstów*, red. Niemierko B., Kraków 2004, s. 149–153.

Jest on także przeprowadzany jako egzamin eksternistyczny dla osób, które co najmniej dwa lata kształciły się lub pracowały w zawodzie, w którym wyodrębniono daną kwalifikację²⁰.

Włączenie w 2012 r. do systemu edukacji kwalifikacyjnych kursów zawodowych ma na celu umożliwienie dostępu do zdobywania i potwierdzania kwalifikacji i promowanie aktywnych postaw na rynku pracy, a docelowo zwiększenie udziału osób dorosłych w kształceniu. Uelastycznienie kształcenia pozwoli na udział w nim szerszego kręgu odbiorców, co jest szczególnie ważne w przypadku osób dorosłych, dla których jedną z barier w podejmowaniu decyzji o podniesieniu kwalifikacji, przekwalifikowaniu lub realizacji zainteresowań, jest brak czasu wynikający z licznych obowiązków zawodowych i rodzinnych. Urzeczywistnienie kształcenia w wymienionych formach wpisuje się w realizację rozwijanej w Unii Europejskiej strategii uczenia się przez całe życie (ang. Lifelong Learning), która zajmuje istotne miejsce w edukacji dorosłych²¹. U powszechnienie się uczenia dorosłych jest jednym z najważniejszych obszarów działań w ramach uczenia się przez całe życie realizowanej w Polsce. Wskaźnik uczestnictwa osób dorosłych w kształceniu ma w Polsce dość niską wartość, która oscyluje wokół 5%²². Szansą na podniesienia wskaźnika udziału osób dorosłych w systematycznym doksztalcaniu się jest realizacja koncepcji kwalifikacyjnych kursów zawodowych.

Podsumowując, szkoły policealne kształcące w zawodzie technika archiwisty oraz kwalifikacyjne kursy zawodowe mogą pełnić ważną rolę w systemie edukacji. Dają możliwość podniesienia kwalifikacji, nabycia nowych umiejętności, przekwalifikowania, a także realizacji pasji i zainteresowań. Szkoły prowadzące kształcenie w tym zawodzie mają za zadanie przygotować odpowiednio wykwalifikowane kadry, które będą w stanie sprostać stale rosnącym oczekiwaniom ze strony rynku pracy i pracodawców.

---

²⁰ Art. 44 ust. 3 Ustawy o systemie oświaty.

²¹ Cele i kierunki działania oraz rozwiązania na rzecz rozwoju uczenia się przez całe życie w Polsce określa projekt *Perspektywa uczenia się przez całe życie. Załącznik do uchwały Nr 160/2013 Rady Ministrów z dnia 10 września 2013 r.*, Warszawa 2013, s. 17, <https://men.gov.pl/...uczenie...cale-zycie/perspektywa-uczenia-sie-przez-cale-zycie.ht>. [dostęp: 10.11.2017]. Spośród szerokiej literatury na ten temat zob.: Niussl E., Przybylska E., *Uczenie się przez całe życie: historia i teraźniejszość koncepcji polityczno-oświatowej*, [w:] „Studia Pedagogica Ignatiana” vol. 19, nr 4, 2016, s. 33–48, *Teachers and Trainers in Adult and Lifelong Learning: Asian and European Perspectives*, ed. Egetenmeyer R. and Niussl E., Frankfurt am Main, 2010; Suchodolski B., *Edukacja permanentna – rozdroża i nadzieje*, Warszawa 2003; Gerlach R., *Ustawiczne kształcenie się w kontekście społeczeństwa wiedzy*, [w:] *Pedagogika pracy i andragogika z myślą o dorastaniu, dorosłości i starości człowieka w XXI wieku* t. 1, red. Wiatrowski Z. i Cizkowicz K., Włocławek 2007, *Lifelong Learning: the contribution of education systems in the Member States of the European Union*, „Eurydice Survey 2”, Document prepared by the Eurydice European Unit, Brussels 2000.

²² Zgodnie z zaleceniami UE do 2010 r. co najmniej 12,5% osób dorosłych powinno brać udział w kształceniu, natomiast do 2020 r. co najmniej 15%. *Perspektywa uczenia się...*, s. 17. Zob. także: Goglio V., Meroni E.C. 2014, *Adult Participation in Lifelong Learning. The impact of using a 12-months or 4-weeks reference period. Technical briefing*, Publications Office of the European Union, Luxembourg, 2014.

Celem kształcenia policealnego jest przygotowanie słuchaczy do wykonywania zawodu archiwisty w różnych typach archiwów i składnicach akt. Przygotowanie do zawodu ma charakter bardziej uniwersalny i nie ogranicza się do specjalistycznego przygotowania do pracy w określonym typie archiwum. Główną osią edukacji jest wykształcenie archiwistów przygotowanych praktycznie do wykonywania standardowej pracy. W oparciu o blok przedmiotów obowiązkowych, stanowiących bazę kształcenia, można prowadzić daleko posunięte specjalizacje techników archiwalnych, czyli przygotować ich do wykonywania szerokiego spektrum zadań zawodowych realizowanych zarówno w archiwach państwowych, jak i w archiwach zakładowych oraz składnicach akt.

Na podstawie tego, jak odpowiadali respondenci w przeprowadzonych badaniach, można wysnuć wnioski, że wybór szkoły policealnej jest często racjonalną decyzją, a słuchacze rekrutują się zarówno spośród absolwentów szkół średnich i uniwersytetów, jak i spośród osób, które nie posiadają matury. Decydując się na wybór kierunku i szkoły słuchacze mają najczęściej sprecyzowane oczekiwania wobec podjętego kształcenia i plany zawodowe na przyszłość. Wydaje się, że za dalszym istnieniem na rynku usług edukacyjnych szkół policealnych kształcących w zawodzie technika archiwisty mogą przemawiać: forma kształcenia, koszty kształcenia oraz dostępność, a także warunki przyjęć do szkół. Atutem może być także ścisły związek kształcenia z praktyką oraz krótszy czas kształcenia w porównaniu z kształceniem uniwersyteckim.

Bibliografia

1. *Archiwistyka cyfrowa i nauki pomocnicze historii w edukacji archiwalnej. Problemy dydaktyki archiwistyki*, red. A. Kulecka, Warszawa 2016.
2. *Archiwistyka na studiach historycznych*, red. W.K. Roman, Toruń 2003.
3. Gass I., *Kształcenie archiwistów w Polsce na poziomie średnim*, [w:] „Archeion”, t.114, 2013, s. 115–120.
4. Gerlach R., *Ustawiczne kształcenie się w kontekście społeczeństwa wiedzy*, [w:] *Pedagogika pracy i andragogika z myślą o dorastaniu, dorosłości i starości człowieka w XXI wieku*, t. 1, red. Z. Wiątrowski i K. Ciżkowicz, Włocławek 2007.
5. Goglio V., Meroni E.C. 2014, *Adult Participation in Lifelong Learning. The impact of using a 12-months or 4-weeks reference period. Technical briefing*, Publications Office of the European Union, Luxembourg, 2014.
6. Grass I., Jasiński M., Krajewska H., *Program nauczania dla zawodu technika archiwista 441403 o strukturze przedmiotowej. Typ szkoły: policealna. Rodzaj programu liniowy*, Warszawa 2012.
7. Lewandowska M., *Z problematyki kształcenia archiwistów w Polsce w latach 1945–1985*, [w:] „Archeion”, t. 82, 1987, s. 43–61.
8. *Lifelong Learning: the contribution of education systems in the Member States of the European Union*, „Eurydice Survey 2”, Document prepared by the Eurydice European Unit, Brussels 2000.
9. Niemierko B., *Chłodne oblicze egzaminu zewnętrznego*, [w:] *Diagnostyka edukacyjna. Teoria i praktyka. Wybór tekstów*, red. B. Niemierko, Kraków 2004, s.149–153.
10. Niussl E., Przybylska E., *Uczenie się przez całe życie: historia i terażniejszość koncepcji polityczno-oświatowej*, [w:] „Studia Pedagogica Ignatiana” vol. 19, nr 4, 2016, s. 33–48. *Teachers and Trainers in Adult and Lifelong Learning: Asian and European Perspectives*, ed. R. Egetenmeyer and E. Niussl, Frankfurt am Main, 2010.

11. *Perspektywa uczenia się przez całe życie. Załącznik do uchwały Nr 160/2013 Rady Ministrów z dnia 10 września 2013 r.*, Warszawa 2013.
12. Robótka H., *Światowe tendencje w kształceniu archiwistów*, „Archiwista Polski”, r. 6, 2001, nr 3–4, s. 25–43.
13. Suchodolski B., *Edukacja permanentna – rozdroża i nadzieje*, Warszawa 2003.
14. Tomczak A., *Kształcenie archiwistów w Polsce i innych krajach europejskich*, [w:] „Archeion”, t. 66, 1978, s. 32–35.

Akty prawne:

1. Rozporządzenia MEN z dnia 31 marca 2017 r., w sprawie podstawy programowej kształcenia w zawodach (Dz. U. 2017 r., poz. 860).
2. Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 13 marca 2017 r. w sprawie klasyfikacji szkolnictwa zawodowego zawodów i specjalności na potrzeby rynku pracy (Dz. U. 2017 poz. 622).
3. Rozporządzenie MEN z dnia 15 grudnia 2010 r. w sprawie praktycznej nauki zawodu (Dz. U. 2010 r., nr 244, poz. 1626 z późn. zm.).

Netografia:

1. *Barometr zawodów 2017. Raport podsumowujący badanie w Polsce*, Kraków 2016, <https://barometr.zawodow.pl>
2. *Barometr zawodów 2017. Raport podsumowujący badanie w województwie małopolskim*, Kraków 2016, [wup-krakow.pl/o-wup/Raport_województwo_małopolskie_web.pdf](http://wup.krakow.pl/o-wup/Raport_województwo_małopolskie_web.pdf)

Strony www:

<https://kuratorium.krakow.pl/>

<https://men.gov.pl/>

Barbara BIELASZKA-PODGÓRNA

Uniwersytet Pedagogiczny im. KEN w Krakowie

Instytut Historii i Archiwistyki